

19.1.2026

Tietojenvaihtosäätelyn sujuvoittaminen vankilaturvallisuuden parantamiseksi sekä työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunnan tehostamiseksi

Lausuntotiivistelmä

Johdanto

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma sisältää useita viranomaisten välistä tiedonvaihtoa ja sen sujuvoittamista rikosentorjunnan ja rikosten ehkäisemisen tehostamiseksi koskevia kirjauksia.

Oikeusministeriössä virkатыönä valmistellussa esityksessä toteutettaisiin Rikosseuraamuslaitosta koskevilla ehdotuksilla hallituksen ohjelman kirjaus tarvittavista lainsäädäntömuutoksista, jotta tietojen vaihtaminen vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen kiinnittyneistä henkilöistä sekä muista henkilöistä, joilla voi olla vaikutusta vankilaturvallisuuteen, olisi mahdollista eri viranomaisten välillä. Ulosottokaareen, lakiin verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta, sekä lakiin työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta ehdotetuilla muutoksilla toteutettaisiin osaltaan hallituksen ohjelman kirjauksia työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunnan tehostamisesta parantamalla tietojenvaihtoa viranomaisten välillä sekä mahdollistamalla oma-aloitteinen tietojen luovuttaminen. Valmistelussa on tehty yhteistyötä sosiaali- ja terveysministeriön, valtiovarainministeriön, Verohallinnon, Rikosseuraamuslaitoksen, Ulosottolaitoksen ja aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueiden kanssa. Järjestäytyneen

Postiosoite Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite Besöksadress

Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

rikollisuuden torjuntaan liittyvien ehdotusten osalta on lisäksi valmistelun aikana käyty keskusteluja sisäministeriön kanssa.

Esityksen tavoitteena on sujuvoittaa viranomaisten välistä tietojenvaihtoa rikosten torjumiseksi ja ehkäisemiseksi. Viranomaisten välinen tietojenvaihto luo edellytyksiä myös viranomaisten tehokkaammalle ja oikea-aikaiselle valvonnalle ja varhaiselle puuttumiselle.

Vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien tietojen vaihtaminen poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välillä parantaisi viranomaisten mahdollisuuksia puuttua järjestäytyneen rikollisuuden vaikutusmahdollisuuksiin vankiloihin ja vankilaturvallisuuteen.

Esityksen tavoitteena on lisäksi tehostaa tietojen vaihtoa Ulosottolaitoksen, Verohallinnon ja työsuojeluviranomaisen välillä työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi.

Lausuntokierros

Luonnos hallituksen esitykseksi oli lausuntokierroksella 1.9.-13.10.2025 lausuntopalvelu.fi -sivustolla. Lausuntoja pyydettiin seuraavilta tahoilta: eduskunnan oikeusasiamies, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Insinööriliitto ry, Itä-Suomen aluehallintovirasto, keskusrikospoliisi, Kirkon työmarkkinajärjestö KiT, Korkeakoulutettujen työmarkkinajärjestö Akava, Kunta- ja hyvinvointialue-työnantajat KT, Lapin aluehallintovirasto, Lounais-Suomen aluehallintovirasto, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, Poliisihallitus, Rikosseuraamuslaitos, sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK, Suomen yrittäjät ry, Syyttäjälaitos, Teknisen Kaupan Liitto ry, Teollisuusliitto ry, tietosuojavaltuutetun toimisto, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK, työ- ja elinkeinoministeriö, Ulosottolaitos, Valtion työmarkkinalaitos VTML, Valtioneuvoston oikeuskansleri, valtiovarainministeriö ja Verohallinto. Lisäksi kuka tahansa on voinut antaa asiasta lausunnon lausuntopalvelun kautta.

Lausunnon antoivat seuraavat tahot: Akava ry, eduskunnan apulaisoikeusasiamies, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Insinööriliitto IL ry, keskusrikospoliisi, Kunta- ja hyvinvointialue-työnantajat KT, oikeuskansleri, Poliisihallitus, Rikosseuraamuslaitos, sisäministeriö, STTK ry, sosiaali- ja terveysministeriö,

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Suomen Yrittäjät ry, Syyttäjälaitos, tietosuojavaltuutetun toimisto, Ulosottolaitos, Vaasan yliopisto, valtiovarainministeriö ja Verohallinto.

Lausuntopalautteesta yleisesti

Lausunnonantajat kannattivat esityksen tavoitteita tehostaa viranomaisten välistä tietojenvaihtoa. Tehokas tiedonvaihto nähdään keskeisenä erityisesti viranomaisten valvonnan kohdentamiselle ja rikosten torjumiseksi. Lausunnoissa nostettiin kuitenkin useita tarpeita tiedonvaihtoa koskevien ehdotusten täsmentämiseksi

Lausuntopalaute ehdotuksista vankilaturvallisuuden parantamiseksi (1. lakiehdotus)

Esityksen tavoitteet saivat pääosin kannatusta. oikeuskansleri, eduskunnan apulaisoikeusasiamies, sosiaali- ja terveysministeriö, ja tietosuojavaltuutetun toimisto pitivät ehdotusta vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien tarpeellisten tietojen luovuttamisesta poliisille (1. lakiehdotuksen 19 §) haasteellisena perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön näkökulmasta ja esitystä tulisikin huolellisesti täydentää puutteellisin osin. Rikosseuraamuslaitos, Poliisihallitus, sisäministeriö ja keskusrikospoliisi pitivät esitystä kannatettavana, samalla kuitenkin ne pitivät tarpeellisena täsmentää ehdotusta Rikosseuraamuslaitoksen mahdollisuudesta pyytää lausuntoa keskusrikospoliisilta. Lisäksi Poliisihallitus ja keskusrikospoliisi nostivat esiin ehdotuksen resurssivaikutukset keskusrikospoliisille sekä tarpeellisen tietojärjestelmän puuttumisen.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen lausunnossa kiinnitettiin huomiota siihen, että esityksessä vaikuttaa olevan monilta osin kyse siitä, että ehdotuksissa pyritään irtaantumaan salassa pidettävien tietojen luovuttamisen sitomisesta välttämättömyysvaatimukseen. Luonnoksen säätämisyjärjestysperusteluista ei käy kaikilta osin selkeästi ilmi, millä perustein ehdotusten arvioidaan olevan yhteensopivia perustuslain 10 §:n 1 momentin ja sitä koskevan vakiintuneen perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön kanssa. Hallituksen esitysten laatimisesta perustuslain mukaisiksi viitataan valtioneuvoston oikeuskanslerin esitysluonnoksesta antamaan lausuntoon. Lisäksi esityksen perusteluissa todetaan, että ehdotus liittyy sisäministeriössä käynnissä olevaan järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskevaan lainsäädäntöhankkeeseen ja sen tavoitteisiin hallinnollisen torjunnan tehostamiseksi. Järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollinen torjunta on periaatteellisesti uudentyypinen sekä perusoikeuksien kannalta

merkityksellinen rikostorjunnan ja hallintotoiminnan muoto, ja siitä tulisi tehdä huolellisesti selkoa. Lausunnossa todetaan ehdotetusta uudesta 16 a §:stä, jossa säädettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta pyytää lausuntoa keskusrikospoliisilta, että viranomaisen oikeudesta pyytää lausunto toiselta viranomaiselta ei ole tarpeen säätää laissa, sillä hallintolain 31 §:ssä säädetään viranomaisenselvittämisvelvollisuudesta. Mikäli kuitenkin olisi kyse esimerkiksi viranomaisen velvollisuudesta antaa lausunto tai luovuttaa salassapitosäännösten estämättä tietoja toiselle viranomaiselle, sääntelyä tarvitaan. Jatkovalmistelussa olisi tarpeen tarkastella säännöksen muotoilua siten, että sen tarkoitus perusteluja vastaavalla tavalla ilmenisi selkeämmin säännösperusteisesti. Nyt säännöksen sanamuoto ja sille esitetyt perustelut eivät täsmää. Keskusrikospoliisin oikeus käsitellä henkilötietoja lausuntopyynnön käsittelemiseksi ja lausunnon antamiseksi kuuluisi esitysluonnoksen mukaan rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan. Puolestaan luonnoksessa muutettavaksi ehdotettujen 4, 7 ja 8 §:ssä tarkoitettujen henkilötietojen (työnantajatiedot) osalta kyse olisi ehdotuksen mukaan yleisen tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain soveltamisalaan kuuluvasta sääntelystä. Jatkovalmistelussa esitystä tulisi tarkentaa sen osalta, millä perusteella henkilötietoja käsitellään Rikosseuraamuslaitoksessa, jos lausuntoon sisältyy henkilötietoja. Lausunnossa kiinnitetään erityisesti huomiota voimassa olevan 19 §:n 1 momentin välttämättömyysvaatimuksen madaltamista koskevaan ehdotukseen. Lausunnossa esitettyjä perusteluja perustuslakivaliokunnan vakiintuneesta lausuntokäytännöstä poikkeamiselle pidetään jokseenkin erikoina. Lausunnossa huomautetaan, että viranomaisen arvioidessa luovutettavien tietojen välttämättömyyttä, on kyse siitä, että tietoja luovuttava viranomainen arvioi tietojen välttämättömyyttä luovutukselle säädetyt tarkoituksen kannalta. Mikäli ongelmana on luovutettavien tietojen välttämättömyyden arviointi, voisi jatkovalmistelussa vaihtoehtoisina toteutustapoina pohtia sääntelytapaa, jossa kyse olisi poliisin oikeudesta pyynnöstä saada tietoja. Toinen vaihtoehto voisi olla pyrkiä luettelemaan luovutettavat tietosisällöt tyhjentävästi. Lisäksi perusteluissa olisi syytä tehdä paremmin selkoa siitä, että säännöksellä pyritään väljentämään salassa pidettävien tietojen oma-aloitteista luovuttamista poliisille.

Keskusrikospoliisi on lausunut ehdotuksesta koskien Rikosseuraamuslaitoksen mahdollisuutta pyytää siltä lausuntoa työnantajan yhteyksistä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Keskusrikospoliisi toteaa, että yrityksen ja yhteisön yhteydet vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen muodostuvat pääsääntöisesti henkilöiden kautta. Yhteyksien selvittäminen edellyttää siten yritysten lisäksi erityisesti yritykseen liittyviin henkilöihin kohdistuvia rekisteritarkastuksia. Esityksen perusteluita tulisikin

jatkovalmistelussa täydentää tältä osin. Keskusrikospoliisi huomauttaa myös, että rahanpesurekisterin tiedot eivät olisi käytettävissä ehdotuksen mukaisen lausunnon antamiseen. Rahanpesurekisteristä saattaisi käydä ilmi ilmoituksia sellaisista epäilyttävistä liiketoimista, joilla on yhteys vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Keskusrikospoliisi katsoo, että voisi olla tarpeen, että Rikosseuraamuslaitos voisi pyytää lausuntoa myös Harmaan talouden selvitysyksiköltä työnantajan lakisääteisten velvoitteiden hoitamisesta. Ehdotuksesta keskusrikospoliisille johtuvista resurssivaikutuksista todetaan, että jo itsessään 400–500 lausuntoa vuodessa vaatii vähintäänkin huomattavaa resursien suuntaamista. Keskusrikospoliisi arvioi, että ajankäytöllisesti suppeimmillaan yhden lausuntoasian käsittely vie noin tunnin. Kuitenkin, mikäli tehtävissä tarkastuksissa ilmenee tietoa, joka edellyttää jatkoselvittelyä ja lisätiedon keräämistä, voi asia vaatia huomattavasti enemmän aikaa. Keskusrikospoliisi nostaa huomioitavaksi myös nyt kyseessä olevien lausuntojen antamiseen soveltuvan tietojärjestelmän puutteen. Hallituksen esitysluonnoksen mukaan lausuntojen antaminen tapahtuisi nykyisten tietojärjestelmien puitteissa, mikä tarkoittaa lähtökohtaisesti sähköpostia. Keskusrikospoliisi toteaa arvioitu lausuntotarpeen määrä huomioiden, että lausuntojen käsittelyyn tulisi saada samanlainen järjestely kuin turvallisuusselvityksissä (turvallisuusselvityslain (726/2014) 25.2 §:n mukaiset keskusrikospoliisin tehtävät). Näissä turvallisuusrekisterin ja poliisin tietojärjestelmän tiedot vertautuvat tietyissä määrin suoraan toisiinsa, ja vain ne, joissa on osumia, tulevat keskusrikospoliisille lausuttaviksi. Rikosseuraamuslaitoksen lausuntoasioissa keskusrikospoliisilla voisi olla vastaavasti esimerkiksi rajapinnan kautta rajattu näkymä Rikosseuraamuslaitoksen järjestelmän asioihin, mikä voisi vähentää keskusrikospoliisin rekisteritarkistuksiin tarvitsemaa työmäärää merkittävästi. Lisäksi keskusrikospoliisi huomauttaa esityksessä todetun lausunnon asianosaisjulkisuuteen soveltuvan julkisuuslain 11 §:n osalta, ettei tämän tyyppisissä lausuntoasioissa asianosaisjulkisuutta ole välttämättä mahdollista rajoittaa riittävästi julkisuuslain 11.2 §:n asianosaisjulkisuutta koskevilla rajoitusperusteilla. Keskusrikospoliisi joutuu tekemään lausuntopyynnön saadessaan punnintaa, mitä tietoa on mahdollista luovuttaa ja voiko tiedon luovuttaminen mahdollisesti vaarantaa poliisin toimintaa. Lisäksi lausunnossa kiinnitetään huomiota ehdotuksessa (1. lakiehdotuksen 19 §) käytettyihin termeihin järjestäytyneen rikollisuuden torjunta ja estäminen. Rikollisuuden estäminen on yksi osa rikollisuuden torjuntaa eli rikostorjuntaa, joka pitää sisällään muun muassa ennalta estämisen sekä rikosten selvittämisen.

Oikeuskansleri kiinnittää lausunnossaan huomiota ehdotukseen Rikosseuraamuslaitoksen oma-aloitteisesta tietojen luovuttamisesta koskien vakavan ja järjestäytyneen

rikollisuuden torjuntaa (1. lakiehdotuksen 19 §). Lausunnossa todetaan, että yleisesti on kannatettavaa, että lainsäädäntöä täsmennetään. Lähtökohtana lainsäädännön täsmen-
tämässä tulisi kuitenkin ottaa huomioon erityisesti perustuslakivaliokunnassa omak-
suttu tulkintakäytäntö. Ehdotetussa luonnoksessa on piirteitä siitä,
että edellä kuvattuja hankaluuksia pyrittäisiin ratkaisemaan lainsäädännöllä, joka ei ole
yhteensopiva perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön kanssa. Lausunnossa katso-
taan, että ehdotus (1. lakiehdotuksen 19 §) on hankalasti yhteensovitettavissa perustus-
lakivaliokunnan vakiintuneen käytännön kanssa, jonka mukaan viranomaisen
tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voi-
neet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta tarpeellisiin tietoihin, jos tarkoitetut tietosisällöt
on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Tietojen luovutusta ei siten olisi sidottu vält-
tämättömyyteen, mutta tietosisältöjä ei myöskään lueteltaisi tyhjentävästi. Hallituksen
esitysluonnoksen perusteluista on havaittavissa tiedostetun, että kaavailtu sääntely ei
olisi perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaista. Oikeuskanslerin käsityksen
mukaan vakiintuneen tulkintakäytännön haastaminen on perusteltava avoimesti ja myös
oikeudellisesti erityisen kattavasti, myös eurooppalainen, vastaava tulkintakäytäntö arvi-
oiden. Tällä tavalla puutteellista hallituksen esitysluonnosta tulee nämäkin näkökohdat
huomioon ottaen täydentää erityisen huolellisesti. Lausunnossa todetaan, että on si-
nänsä ymmärrettävää, että välttämättömyyskriteeri voi joissakin tilanteissa aiheuttaa tul-
kinnan vaikeutta viranomaisissa. Tarpeellisuuskriteeriä ei kuitenkaan aina ole sen hel-
pompia tulkita. Ylipäätään välttämättömyyskriteerin tarkoitus on nostaa tiedon luovutuk-
sen kynnyksiä ja edellyttää huolellista pohdintaa tietojen luovutuksesta päätettäessä.
Merkitystä ehdotetun perusoikeusrajoituksen arvioinnissa on myös sillä, että tietojen
luovutusten kohteena olisivat arkaluonteiset tiedot, yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artik-
lan mukaiset erityiset henkilötietoryhmät sekä yleisen tietosuoja-asetuksen 10 artiklan
mukaiset rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyvät henkilötiedot. Hallituksen esityksen jat-
kovalmistelussa on tarkemmin arvioitava sitä, onko ehdotettu arkaluonteisten tietojen
luovutusta koskeva sääntely perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaista. Oi-
keuskanslerin lausuntokäytännössä on katsottu, että hallituksen esitykset on lähtökoh-
taisesti valmisteltava perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisiksi. Näin ollen
hallituksen esityksen muokkaamista olisi jatkettava myös edellä esitetyt näkökohdat
huomioon ottaen.

Poliisihallitus näkee tavoitteet tiedonvaihdon sujuvoittamiselle tärkeinä ja toteaa, että
se pitää keskusrikospoliisin lausunnossaan esitettyjä huomioita ja kommentteja koko-
naisuudessaan perusteltuina ja jatkovalmistelussa huomioon otettavina. Poliisihallitus

pitää ehdotettua mahdollisuutta pyytää lausunto keskusrikospoliisilta perusteltuna. Esityksen perusteluissa lausuntopyyntö on rajattu koskemaan työnantajaksi ehdotettua yritystä tai yhteisöä, eikä esimerkiksi yrityksen vastuuhenkilöitä tai yrityksen tosiasiallisia toimijoita koskien. Rajausta on perusteltu Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoa koskeviin tehtäviin ja edelleen keskusrikospoliisin resurssitarpeisiin ja työmäärään nähden. Poliisihallitus kuitenkin toteaa, että onko tämä kustannuksiin ja työmäärään pohjautuva rajausta perusteltu, jos mietitään kokonaisuutta tehokkaan ja tarkoituksen rikostorjunnan ja erityisesti valtioneuvoston vahvistaman järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategian ja toimenpideohjelman tarkoituksen ja tavoitteiden näkökulmasta. Lisäksi lausunnossa huomautetaan, että pelkästään yrityksen tai yhteisön tarkastelu ilman niihin liittyvien henkilöiden taustojen ja yhteyksien analysointia ei luo riittävää pohjaa tarkoituksenmukaisen lausunnon antamiselle. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan keskusrikospoliisin toimesta annettava lausunto ei ole suoraviivaista ja nopeasti muutamalla tarkistuksella tehtävää liukuhihnatyötä. Jatkovalmistelussa perusteluita tulisi tarkentaa sen osalta, kuinka laajalle keskusrikospoliisin tekemät rekisteritarkastukset ja arviot voivat ulottua. Poliisihallitus pitää perusteltuna huomiona keskusrikospoliisin lausunnossaan esittämään huolta rahapesurekisterin tietojen jäämisestä lausuntojen ulkopuolelle ja edelleen esitystä Harmaan talouden selvittelykeskuksen mukaan ottamista lausuntomenettelyyn perusteltuna. Lisäksi Poliisihallitus kiinnittää huomiota esityksen taloudellisten vaikutusten alimitoitettuun arviointiin ja tätä tulisi perustella jatkovalmistelussa paremmin ja realistisemmin. Poliisihallitus toteaa, että kyseessä on keskusrikospoliisille osoitettu uusi tehtävä, joka vaatii huomattavaa resurssien suuntaamista ja kohdentamista. Se edellyttää keskusrikospoliisilta erillisen prosessin laadintaa hyväksymismenettelyineen, työn- ja tehtävienkuvauksien sanoittamista ja laadintaa, tiettyjen henkilöiden osoittamista tehtävään, sijaisuusjärjestelyitä, lausuntojen arkistointia ja muita laadukkaan ja oikeusvarman lausunnon edellytyksiä ja toimia. Yhden lausuntoasian käsittely voi viedä aikaa muutamasta tunnista jopa useampaan päivään. Poliisihallitus kiinnittää huomiota keskusrikospoliisin lausunnossaan esiin nostamaan perusteltuun huomioon lausuntojen antamiseen soveltuvan tietojärjestelmän puutteesta ja kannattaa keskusrikospoliisin näkemystä, että lausuntojen käsittelyyn tulisi saada samanlainen järjestely, kuin turvallisuusselvityksissä. Poliisihallitus kiinnittää huomiota lisäksi myös lausunnon julkisuutta koskeviin perusteluihin, joita tulisi tarkentaa. Poliisihallitus katsoo, että kyseinen lausunto on hallituksen esityksessä selkeästi määriteltävä julkisuuslain asianomaisessa kohdassa tarkoitetuksi selvitykseksi, taikka toissijaisesti muuksi ehdottomasti salassa pidettäväksi asiakirjaksi. Määritelmä on merkityksellinen, niin rikostorjunnan kuin oikean julkisuusosoikeudellisen tulkinnankin kannalta. Keskusrikospoliisi käsittelee

lausuntoa kirjoittaessaan salassa pidettäviä tietoja, tiedustelutietoa tai esitutkintaan liittyvää salassa pidettävää tietoa, ja tieto on itsessään jo salassa pidettävää, ja näin lausunnon antajalla täytyy olla mahdollisuus salata lausunto kokonaisuudessaan ja pystyä näin rajoittamaan myös julkisuuslain 11§ säädettyä asianosaisjulkisuutta.

Rikosseuraamuslaitos toteaa ehdotetuista muutoksista sen tiedonsaantioikeutta koskevaan ehdotukseen (1. lakiehdotuksen 16 §), että ehdotuksella ulottaa tietojensaantioikeus myös tuomittuun ja tutkintavankiin, olisi positiivisia vaikutuksia esimerkiksi kuntoutusnäkökulmasta. Lausunnossa todetaan, että momenttia olisi syytä muuttaa ehdotetun lisäksi niin, että siinä tarkoitettaisi sosiaali- ja terveysviranomaisilla nykyisen kunnan viranomaisten sijasta sekä valtion että kunnan viranomaisia. Rikosseuraamuslaitos kannattaa ehdotusta, että se voisi jatkossa pyytää keskusrikospoliisilta lausuntoa työnantajasta (1. lakiehdotuksen 16 a §). Esitystä tulisi kuitenkin selventää sen osalta, mihin keskusrikospoliisin lausunto yrityksestä tai yhteisöstä perustuu ja onko selvää, millaisia tietoja keskusrikospoliisi voi lausuntoa laatiessaan käsitellä ja voiko se lausunnon laatimiseksi käsitellä yksittäisiä henkilöitä koskevia tietoja. Lisäksi Rikosseuraamuslaitos toteaa, että annettaessa Rikosseuraamuslaitokselle tietoja osakeyhtiöstä tai avoimesta tai kommandiittiyhtiöstä ei sinällään anneta henkilötietoja, mutta esimerkiksi pienen osakeyhtiön yhteyshenkilön tai henkilöyhtiön vastuunalaisen yhtiömiehen osalta ero ei käytännössä ole merkittävä verrattaessa yksityisen elinkeinonharjoittajan toiminimen luovuttamiseen. Lausunnon asianosaisjulkisuuden osalta Rikosseuraamuslaitos tulkitsee, ettei ehdotuksen mukaiseen lausuntoon olisi rekisteröidyllä tarkastusoikeutta, ja tästä tulisi säätää 36 §:n 1 momentissa, jossa säädetään muista voimassa olevista rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoituksista. Ehdotukseen tietojen luovuttamisesta poliisille (1. lakiehdotuksen 19 §) lausunnossa todetaan, että Rikosseuraamuslaitoksella ja poliisilla on erilaiset tehtävät ja on tärkeää, että ehdotuksessa on rajattu tarpeellisuusperusteiden tietojen luovutus vain tiettyihin eli vakavaa ja järjestäytynyttä rikollisuutta koskeviin tietoihin. Rikosseuraamuslaitoksella on mahdollisuus kerätä tietoa vangeista jatkuvasti vuosienkin ajan. Lisäksi Rikosseuraamuslaitos toteaa muutettavaksi ehdotettujen 8 ja 11 §:n osalta, että pykälissä olisi tarpeen mainita vankien ja tutkintavankien lisäksi myös ”tuomittu”. Tämä on edellytyksenä etenkin turvallisen sijoittelun toteutumiselle. Rikosseuraamuslaitos nostaa lausunnossaan lisäksi esiin myös muita kuin lausuttavana olleeseen esitykseen sisältyviä muutostarpeita. Rikosseuraamuslaitos näkee tarvetta lain 17 §:n muuttamiselle, jonka tulkinnassa on ollut epäselvyyttä seksuaalirikoksiin syyllistyneiden vankien oikeudenkäyntiasiakirjoja koskevasta tietojensaantioikeudesta valvotusta koevapaudesta annetun lain 4 §:n mukaisen lääkehoidontoteuttamiseksi silloin,

kun vanki kiistää rikoksensa seksuaalisen luonteen. Vankiterveydenhuollon yksikön ei ole mahdollista nykyisen tulkinnan mukaan saada oikeudenkäyntiasiakirjoja käyttöönsä asian käsittelemiseksi vangin kanssa ja lääkehoidon tarpeen arvioimiseksi. Lisäksi Rikosseuraamuslaitos pitää 17 §:n kohdalla ongelmallisena sitä, ettei mainittuja salassa pidettäviä tuomioita pystytä hyödyntämään seksuaalirikollisten ohjelma- ja tukitoimien suunnittelussa yhdyskuntaseuraamuspuolella. Erityisesti Rikosseuraamuslaitos pitää mainitun pykälän kohdalla ongelmallisena sitä, etteivät tuomiot ole käytettävissä elinkautisvankien vapauttamismenettelyä varten. Tämä aiheuttaa hyvin vaikean tilanteen, kun Rikosseuraamuslaitoksen tulisi lausua ehdonalaisen vapautumisen edellytyksistä saamatta elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtanutta rikosta koskevaa tuomiota.

Sisäministeriö pitää esityksen tavoitteita kannatettavina. Vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien tietojen luovuttamista poliisille koskevasta ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 19 §) lausunnossa todetaan, että tiedonvaihtoa helpottava muutos on kannatettava. Rajavartiolaitos kuitenkin huomauttaa, että momentin lisäys helpottaa tilannetta vain poliisin osalta, eivätkä pykälään liittyvät hallituksen esityksessäkin tunnistetut haasteet poistu muilta pykälässä mainituilta viranomaisilta, jotka torjuvat vakavaa ja järjestäytynyttä rikollisuutta. Rajavartiolaitos kiinnittää huomiota siihen, että sekä Rajavartiolaitos että Tulli torjuvat järjestäytynyttä rikollisuutta omilla tehtäväalueillaan itsenäisesti ja yhteistyössä poliisin kanssa. Ehdotuksesta Rikosseuraamuslaitoksen mahdollisuudesta pyytää lausuntoa keskusrikospoliisilta (1. lakiehdotuksen 16 a §) osalta lausunnossa todetaan sen tavoitteet hyvinä, ja että sisäministeriö osallistuu mielellään säännöksen jatkovalmisteluun.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää lausunnossaan huomiota Rikosseuraamuslaitoksen tiedonsaantioikeutta sosiaali- ja terveydenhuollon tietoihin (1. lakiehdotuksen 16 §) koskevan muutoksen osalta erityisesti voimassa olevan pykälän muotoon. Lain 16 §:n 2 momentin Rikosseuraamuslaitoksella on oikeus saada tietoja kunnan sosiaali- ja terveysviranomaisilta sekä muilta sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsitteystä annetun lain (asiakastietolaki) 64 §:ssä tarkoitetuilta tiedonantovelvollisilta. Aiemmin kyseisessä kohdassa on viitattu sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (asiakaslaki) 20 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin tiedonantovelvollisiin, mutta tämä säännös siirrettiin asiakastietolain uudistamisen yhteydessä asiakastietolain 64 §:ksi. Nykyinen asiakastietolain 64 § on huomattavasti suppeampi kuin mitä aiemmassa asiakaslaissa on ollut. Asiakaslain mukainen säännös on sisältänyt kaikki terveydenhuollon toimintayksiköt, myös yksityisen ja valtion terveydenhuollon. Lisäksi

kohdassa mainitaan kunnan sosiaali- ja terveystieteiden viranomaiset, vaikka sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu on siirtynyt hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän vastuulle. Lisäksi huomiota on kiinnitetty siihen, että esityksen perusteista voi saada kuvan, että esityksen tahtotila lieenee kuitenkin saada kattavammin myös terveystietoja ja mahdollisesti jotain muidenkin toimialojen tietoja. Esitystä tulisi tarkentaa tältä osin, ja pykälässä tulisi viitata sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Lisäksi pykälässä käytetään käsitettä päihdehuolto, vaikka se on jo poistunut voimassa olevasta sääntelystä. Samaista päihdehuolto-terminiä käytetään myös voimassa olevan lain 9 §:ssä, jota ei tässä ehdoteta avattavaksi. Sosiaali- ja terveysministeriön arvion mukaan se pitäisi muuttaa, koska edellä mainitussa pykälässä on muutenkin epäselvästi todettu sosiaalihuollon tietojen sisältöjä ja jää epäselväksi, mikä säännös oikeuttaa Rikosseuraamuslaitoksen pyytämään ja saamaan tarvitsemansa terveydenhuollon tiedot, esim. päihdehoidon tiedot. Ehdotuksesta pyytää lausuntoa keskusrikospoliisilta (1. lakiehdotuksen 16 a §) lausunnossa todetaan, että ehdotettava sääntely on poikkeuksellinen, sillä yleisenä periaatteena on edelleenkin, että viranomaisen oikeudesta pyytää lausunto toiselta viranomaiselta ei ole tarpeen säätää laissa. Esimerkiksi hallintolain 31 §:ssä säädetään viranomaisen selvittämisvelvollisuudesta, joka sisältää oikeuden pyytää lausunto. Jatkovalmistelussa olisi aiheellista tarkastella säännöksen muotoilua siten, että sen tarkoitus perusteluja vastaavalla tavalla ilmenisi selkeämmin itse esitettävästä pykälästä. Ehdotusta, että Rikosseuraamuslaitos saa salassapitosäännösten estämättä pyynnöstä ja myös oma-aloitteisesti luovuttaa poliisille tietoja, jotka ovat tarpeen vakaavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan ja estämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi (1. lakiehdotuksen 19 §), ei olisi sidottu perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön mukaiseen välttämättömyyteen, mutta tietosisältöjä ei myöskään luoteltaisi tyhjentävästi. Jatkovalmistelussa tuleekin kiinnittää huomiota perusoikeusrajoituksen oikeasuhtaisuuteen.

Tietosuojavaltuutetun toimiston lausunnossa katsotaan perustelluiksi ehdotuksia vangin ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavan työnantajan koskevien henkilötietojen rajatun sisällyttämisen rikosseuraamusrekisteriin (1. lakiehdotuksen 4, 7 ja 8 §). Hallituksen esityksessä on selvästi todettu kyseisiin tietoihin tulevan sovellettavaksi tietosuojasetuksen ja tietosuojalain, mikä helpottaa rekisteröidyn oikeuksien ja rekisterinpitäjän velvollisuuksien toteuttamista. Keskusrikospoliisilta pyydettyä lausunnon (1. lakiehdotuksen 16 a §) osalta jatkovalmistelussa tulisi vielä ottaa kantaa siihen, sovelletaanko näissä tapauksissa Rikosseuraamuslaitoksen käsitellessä tietoja yleistä tietosuojasetusta vai rikosasioiden tietosuojalakia. Tietojen oma-aloitteisesta luovuttamisesta poliisille (1.

lakiehdotuksen 19 §) lausunnossa yhdytään oikeuskanslerin lausuntoon siitä, että jatkovalmistelussa tietojen luovutuksen kynnystä arvioitaessa tulisi ottaa huomioon perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännöstä ilmenevät vaatimukset. Lisäksi esityksessä tulisi mainita, että oma-aloitteisen tietojen luovutuksen menettely ei luovuttavan viranomaisen puolella eroaisi normaalista tietojen luovutusmenettelystä siinä mielessä, että oma-aloitteisista luovutuksista päättäjänä on määriteltävä täsmällisesti ja luovutukset dokumentoidaan aina. Rikosseuraamuslaitoksen organisaation sisällä tulee olla selkeä käsitys siitä, kenenä on oikeus arvioida oma-aloitteisen tietojen luovuttamisen edellytyksiä ja sen tapoja.

Vaasan yliopiston lausunnossa on otettu kantaa esityksen tiedonvaihtoa koskevia ehdotuksia laajemminkin vankilaturvallisuuden parantamista koskeviin tarpeisiin. Lausunnossa todetaan, että toimintaympäristö on muuttunut ja vankiloihin kohdistuvat turvallisuusuhat ovat monimuotoistuneet, järjestäytyneen ja kansainvälisen rikollisuuden vaikutusvalta on kasvanut, ja huumausaineisiin liittyvät rikokset ovat lisääntyneet. Viranomaisten välinen tietojenvaihto ja reaaliaikainen tieto on tarpeen vankilaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Myös huumausaineet ja esimerkiksi Alfa-PVP:n lisääntynyt käyttö, vaikuttavat merkittävästi vankiloiden turvallisuuteen. Vankiloissa tulisikin mahdollistaa teknisten valvontalaitteiden käyttöönotto. Lakiluonnoksessa ei kuitenkaan tunnisteta näitä konkreettisia turvallisuusuhkia eikä esitetä keinoja niiden torjumiseksi. Myös vankiloiden lupakäytäntöihin tulisi kiinnittää huomiota. Rikosseuraamuslaitoksella tulisi olla mahdollisuus arvioida tapaajien turvallisuutta ja rikostaustaa. Tiedonsaannin sujuvoittaminen edellyttäisi Rikosseuraamuslaitoksen suorakäytön tiettyihin rikosrekisteri- tai tiedustelujärjestelmiin. Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta vankilassa vaatii tehokasta yhteydenpidon valvontaa, ja vähintään tehostetun valvonnan osastoilla tulisi olla mahdollisuus tallentaa kaikki puhelut ja lukea kaikki kirjeet. Jotta vankilassa tapahtuneisiin rikoksiin voitaisiin puuttua tehokkaammin, tulisi esituskintaan osoittaa riittävästi resursseja. Ulkomaalaisten vankien osuus on kasvanut merkittävästi ja suurin osa uusista vankeista on yhteydessä kansainvälisiin rikollisverkostoihin. Suomen tulisi pyrkiä nopeuttamaan karkotuksia ja tuomioiden täytäntöönpanon siirtoja vangin kotimaahan. Lakiluonnos ei nykyisellään ratkaise keskeisiä ongelmia, jotka liittyvät vankilaturvallisuuteen, järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan ja huumausaineiden leviämisen ehkäisyyn. Lausunnossa esitetäänkin seuraavia lainsäädäntöä koskevia kehitysehdotuksia: oikeus saada ajantasaiset tiedot vankien rikollistaustoista ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvistä tiedoista suoraan poliisin järjestelmistä, teknologisten valvontakeinojen käyttöönotto erityisesti uusien huumausaineiden, kuten Alfa-PVP:n, tunnistamiseksi,

lupakäytäntöjen ja tapaamisoikeuksien perustaminen selkeään, riskiperusteiseen vankien luokitteluun, mahdollisuus laajempaan yhteydenpidon valvontaan korkean rikosriskien vankien osalta, riittävät resurssit vankiloissa havaittujen rikosten esitutkintaan, sekä kansainvälisten tuomioiden täytäntöönpanon siirtojen ja karkotusten nopeuttaminen.

Lausuntopalaute ehdotuksista työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunnan tehostamiseksi (2. lakiehdotus, 3. lakiehdotus ja 4. lakiehdotus)

Annetuissa lausunnoissa kannatettiin esityksen tavoitteita tehostaa viranomaisten välistä tietojenvaihtoa rikosten torjumiseksi. Useampi lausunnonantaja piti hyvänä, että tietoja voidaan luovuttaa työperäisen hyväksikäytön torjunnan tehostamiseksi ja siten torjua hyväksikäyttöä ja myös parantaa rehellisesti toimivien työnantajien asemaa markkinoilla.

Ehdotettu ulosottomiehen mahdollisuus luovuttaa havaintotietoja työsuojeluviranomaiselle ei saanut lausuntopalautteessa tukea, vaan Ulosottolaitos katsoi sen olevan hankala soveltaa käytännössä ja lisäksi luovutettavat tiedot olisi työsuojeluviranomaisen näkökulmasta rajattu liian suppeiksi valvontatehtävien kannalta. Verohallinnon oma-aloitteista tietojen luovuttamista koskevaa ehdotusta tulisi puolestaan jatkovalmistelussa tarkentaa tietojen luovuttamista koskevan kynnyksen osalta, ottaen huomioon erityisesti perustuslakivaliokunnan vakiintunut lausuntokäytäntö viranomaisten salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta. Ehdotus työsuojeluviranomaisen oikeudesta saada tietojoukko Verohallinnolta pidettiin sellaisenaan mahdottomana Verohallinnon osalta soveltaa, sillä ehdotetun pykälän muotoilu johtaisi siihen, että Verohallinto joutuisi arvioimaan työsuojeluviranomaisen tehtävissä tarvittavia tietoja. Ehdotusta tuleekin jatkovalmistelussa tältä osin tarkentaa.

Akava ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry ja STTK ry antoivat asiassa yhteisen lausunnon. Palkansaajakeskusjärjestöt pitivät ehdotuksia tiedonvaihdon sujuvoittamisesta työperäisen hyväksikäytön ehkäisemiseksi kannatettavina. Työperäinen hyväksikäyttö ja ihmiskauppa ovat työmarkkinarikollisuutta, ja niiden torjunta vaatii viranomaisten välistä tehokasta tiedonvaihtoa. Hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunnan näkökulmasta on tärkeää, että viranomaiset voivat luovuttaa tietoja tarvittaessa myös oma-aloitteisesti. Työperäiselle hyväksikäytölle on ominaista myös se, että työnte kosuhde pyritään naamioimaan muuksi oikeussuhteeksi kuin työsuhteeksi tavoitteena kiertää työntekijän suojaksi säänneltyä normistoa ja työnantajavelvoitteita.

Olennaista onkin tunnistaa tämä työperäisen hyväksikäytön muoto, sillä väärin toimivat yritykset eivät välttämättä näy tietokannoissa työnantajayrityksinä. Lausunnonantajat kannattavat ehdotuksia ulosottomiehen oma-aloitteisesta havaintotietojen luovuttamisesta työsuojeluviranomaiselle. Myös Verohallinnon oma-aloitteinen tietojen luovuttaminen työsuojeluviranomaiselle nähdään tarpeellisena. Ehdotusta työsuojeluviranomaisen oikeudesta saada tietojoukko pidetään hyvänä, sillä sen avulla työsuojeluviranomainen voisi kohdentaa valvontaa nykyistä tehokkaammin oikeisiin valvontakohteisiin, mikä lisäisi valvonnan vaikuttavuutta. Lausunnonantajat nostavat esiin kuitenkin sen, että esityksessä toteutetaan hallitusohjelmakirjausta vain osittain. Työsuojeluviranomaisen tiedonsaantioikeuksia tulisikin laajentaa huomattavasti kattavammin, kuin mitä esityksessä on ehdotettu. Myös viranomaisten yhteistyötä tulisi tehostaa, esimerkiksi elintarvikevalvonnan ja maahanmuuttoviranomaisten kanssa. Lausunnossa katsotaankin, että esitystä tulisi laajentaa edellä kuvatuin tavoin, että hallitusohjelman kirjaus työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunnan tehostamisesta toteutuisi. Lisäksi esityksessä tulisi ottaa huomioon myös hallitusohjelman kirjaus rikoksen uhrien tukipalveluiden turvaamisesta. Lopuksi lausunnossa vielä korostetaan sitä, että työmarkkinarikollisuuden torjuminen on vakava ja kasvava ongelma, jonka torjumiseksi tulee tehdä aktiivisia toimia. Työnantajien on nykyisin aivan liian helppo jatkaa työntekijöiden hyväksikäyttöön perustuvaa liiketoimintamalliaan, koska kiinnijäämisriski on aivan liian pieni. Myös seuraamukset ovat vaatimattomia suhteessa sellaisen toiminnan negatiivisia vaikutuksia hyväksikäytetyille työntekijöille ja koko yhteiskunnalle muun ohella saamatta jäävinä verotuohtoina ja sosiaalivakuutusmaksuina.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiota ensinnäkin ulosottokaarta koskeviin ehdotukseen, jossa sääntelyn yhdenmukaistamiseksi pykälän sanamuoto ”luovuttaa” muutettaisiin muotoon ”antaa”. Momenttia kuitenkin ehdotettaisiin muutettavaksi myös muilta osin, mikä tulisi jatkovalmistelussa huomioida myös säännöskohtaisissa perusteluissa. Nyt 72 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin viittaus 70 §:n 1 momentissa tarkoitettua tarkoitusta varten, jos tiedot ovat välttämättömiä kyseessä olevan viranomaisen tehtävän hoitamiseksi. Ehdotusta on haastava arvioida, sillä sitä ei säännöskohtaisissa perusteluissa ole perusteltu. Verohallinnon oma-aloitteista tietojen luovuttamista koskeva ehdotus, jossa voimassa oleva kohta muutettaisi siten, että ”tietoja, joilla saattaa olla merkitystä” muutettaisiin muotoon: ”tietoja, jotka ovat tarpeellisia”, tietosisältöjä ei kuitenkaan pyrittäisi määrittelemään tarkemmin eikä luovutusta myöskään ehdoteta sidottavaksi välttämättömyysvaatimukseen. Ehdotettu muotoilu ei perusteluissa todetulla tavalla täsmennä sääntelyä

perustuslakivaliokunnan lausunnossaan PeVL 5/2025 vp edellyttämällä tavalla. Lisäksi perusteluista olisi syytä täsmentää, sillä kyse ei olisi perusteluissa todetulla tavalla olemassa olevan sääntelyn täsmentämisestä, vaan toisaalla perusteluissa kuvatulla tavalla laajentamisesta. Lausunnossa nostetaan esiin myös se, että 18 §:n 1 momentin nykyisessä 15 kohdassa on hyvin vaihtelevasti säädetty oikeudesta tietojen oma-aloitteiseen antamiseen, ja siten vaikuttaisi olevan tarpeen 18 §:n tarkastelu kokonaisuudessaan.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK lausui, että se kannattaa esityksen tavoitteita työperäisen hyväksikäytön torjunnan tehostamisen osalta, mutta kiinnittää kuitenkin huomiota oikeuskanslerin ja eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen antamiin lausuntoihin ja kannattaa niissä esitettyjä täydennystarpeita esityksen jatkovalmistelun osalta.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto toteaa ehdotuksesta ulosottoviranomaisen oma-aloitteisesta tietojen luovuttamisesta, että työsuojeluviranomaisella ei välttämättä ole tietoa ulosottomiehellä olevista havainnoista ja sen vuoksi on tärkeää, että ulosottomies voisi luovuttaa tietoja oma-aloitteisesti. Lausunnossa kuitenkin nostetaan esiin, että olisi tärkeää, että ulosottomiehelle mahdollistetaan tietojen antaminen työsuojeluviranomaiselle myös tilaajavastuulain valvontaa varten, joka nyt puuttui ehdotuksesta. Lisäksi työsuojeluviranomaisen näkökulmasta tiedonvaihto olisi tehokkainta silloin, jos ulosottomies voisi luovuttaa havaintojen lisäksi myös työsuojeluvalvonnan kannalta tarpeellisia asiakirjoja. Myös työntekijöiden nimet ovat työsuojeluvalvonnan kannalta erittäin tärkeitä, koska kyse voi olla henkilöistä, jotka eivät ole virallisesti työnantajan rekistereissä. Verohallinnon oma-aloitteista tietojenluovuttamista koskeva ehdotus on myös tärkeä työsuojeluviranomaisen tehtävien kannalta. Verohallinnolle kertyy verovalvonnassa sellaisia tietoja, joiden avulla työsuojeluviranomainen voisi kohdentaa ja toteuttaa valvontaa entistä paremmin tietoperusteisesti. Ehdotus lain työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta 4 c §:n muuttamisesta on tarpeellinen, tietojoukkoja voitaisiin hyödyntää jo nykyisin käytössä olevien tietojen ohella valvonnan kohdentamisessa ja lisäksi niiden avulla viranomaisten yhteisvalvonnan suunnittelemisen helpotuisi. Lausunnossa todetaan kuitenkin, että nyt ehdotetun lisäksi olisi tärkeää, että tarvetta tietojoukoille myös muiden viranomaisten kuin Verohallinnon osalta kartoitetaan myöhemmin lisää ja selvitetään mahdolliset muut säännösmuutostarpeet tältä osin.

Insinööriliitto IL ry viittaa lausunnossaan palkansaajakeskusjärjestöjen lausunnossa todettuihin esityksen muutos- ja täsmennystarpeisiin, ja kannattaa mainitussa lausunnossa niistä lausuttua, erityisesti työsuojeluviranomaisen tiedonsaantioikeuksien

laajentamisen osalta. Lausunnossa huomautetaan lisäksi, että alipalkkausta esiintyy myös asiantuntijatasen työssä.

Kunta- ja hyvinvointialueuudistus KT kannattaa esityksen tavoitetta sujuvoittaa viranomaisten välistä tietojenvaihtoa rikosten torjumiseksi ja ehkäisemiseksi. Erityisesti työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan tunnistamiseen, torjuntaan ja ehkäisyyn tarvitaan sujuvaa moniviranomaisyhteistyötä, jolloin viranomaisten välisen tiedonluovutuksen tulisi olla mahdollisimman sujuvaa, jotta väärinkäytöksiin voidaan puuttua oikea-aikaisesti ja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Verohallinnon oma-aloitteista tietojen luovuttamista koskevan ehdotuksen osalta KT katsoo, että esitys nyky muodossaan jättää edelleen tulkinnanvaraa sen suhteen, miten tiedon tarpeellisuutta arvioidaan. Esitystä tulisikin täsmentää tietojen osalta siten, että viranomaisten tiedonvaihto voi toteutua käytännössä tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti, jotta varmistetaan esitetyn lakimuutoksen tuovan aidosti tavoiteltua lisäarvoa viranomaisten välisen tiedonvaihdon sujuvoittamiseksi.

Oikeuskansleri kiinnittää lausunnossaan huomiota ehdotukseen Verohallinnon oma-aloitteisesta tietojen luovuttamisesta työsuojeluviranomaiselle. Lausunnossa on nostettu ehdotuksen osalta esiin samat haasteet perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausunkäytännön mukaisuudesta, kuin Rikosseuraamuslaitoksen oma-aloitteista tietojen luovuttamista koskevan ehdotuksen osalta ylempänä (1. lakiehdotuksen 19 §).

Sisäministeriö lausuu, että se pitää viranomaisten välisen tietojenvaihdon lisäämistä ulosottokaassa ja verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetussa laissa kannatettavana. Sisäministeriön lausunnossa todetaan, että Rajavartiolaitos on nostanut esiin, että jos tietojen oma-aloitteisen antamisen kynnys muodostuu liian korkeaksi, voivat lisättyjen lainkohtien konkreettiset hyödyt jäädä vähäisiksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä tavoitetta säätää ulosottomiehen oikeudesta antaa oma-aloitteisesti tietoja työsuojeluviranomaiselle (2. lakiehdotuksen 72 §). Pelkkien havaintotietojen lisäksi esimerkiksi aluehallintovirastot ovat tuoneet esille tarpeen saada myös muita tietoja ja asiakirjoja. Aluehallintovirastoille aiheutuisi lisätyötä, jos ne joutuisivat erikseen pyytämään asiakirjoja myöhemmin. Lisäksi ehdotetussa säännöksessä siis rajattaisi henkilötiedon antaminen vain yksityisiin elinkeinonharjoittajiin (toiminimet, luonnolliset henkilöt). Henkilötietoja voi kuitenkin esiintyä myös yritysten nimissä, mikäli henkilö on tunnistettavissa yrityksen nimestä. Jatkovalmistelussa

tulisikin harkita ehdotuksen muokkaamista siten, että se kattaisi tietojen antamisen kaikista yritys- ja elinkeinotoimintamuodoista riippumatta siitä, voiko toimijan nimeen sisältyä henkilötietoja. Sosiaali- ja terveysministeriö huomauttaa myös Verohallinnon omaloitteista tietojenluovuttamista koskevan ehdotuksen (3. lakiehdotuksen 18 §) perustulaisista haasteista. Ehdotuksessa tietojen luovutusta ei ole sidottu perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön mukaiseen välttämättömyyteen, eikä tietosäilytystä ei myöskään lueteltaisi tyhjentävästi siten kuin perustuslakivaliokunta edellyttää. Jatkovalmistelussa tulee kiinnittää huomiota perusoikeusrajoituksen oikeasuhtaisuuteen. Lisäksi lausunnossa kiinnitetään huomiota, että lain 18 §:n muutkin kohdat, joita ei ehdotuksessa esitetä muutettavaksi, vaikuttavat perustuslakivaliokunnan vakiintunut lausuntokäytäntö huomioon ottaen ongelmallisilta. Sosiaali- ja terveysministeriö on osallistunut työsuojeluviranomaisen tietojoukkoa koskevan tiedonsaantioikeuden muuttamisesta esitetyn ehdotuksen (4. lakiehdotuksen 4 c §) valmisteluun ja tukee esitysluonnosta. Ministeriö ehdottaa kuitenkin vielä käsitteen ”tunnistetiedot” korvaamista käsitteellä ”yksilöintitiedot” (valvontalain 4 c. 3 §), koska ”tunnistamisella” ja ”yksilöimisellä” on nykyään erilaiset merkityssisällöt (ks. tietosuojalain 29 §.).

Suomen Yrittäjät ry kannattaa esitystä ja sen tavoitteita. Työperäistä hyväksikäyttöä, ihmiskauppaa ja harmaata taloutta on pystyttävä ehkäisemään ja torjumaan tehokkaasti. Tiedon liikkuminen ja tehostettu yhteistyö harmaan talouden torjuntaan liittyvien viranomaisten välillä auttaa paitsi työmarkkinoiden ja yksittäisten henkilöiden, myös koko yhteiskunnan kannalta tärkeiden tavoitteiden saavuttamisessa. Samalla reilun kilpailun varmistamiseksi on huolehdittava siitä, että markkinoilla ei voi menestyä ja saada taloudellista hyötyä rikkomalla sääntöjä. Työsuojeluviranomainen voisi tiedonsaantioikeuden laajentumisen (4. lakiehdotuksen 4 c §) myötä kohdentaa valvontaa aiempaa täsmällisemmin lakisääteisiä velvollisuuksiaan laiminlyöviin yrityksiin. Väärin toimivien yritysten kiinnijäämisriski kasvaisi ja lakisääteisiä velvoitteita noudattavien yritysten asema markkinoilla paranisi. Tämä parantaisi myös valvontaresurssien käyttämistä tehokkaammin, joka samalla myös vähentäisi velvollisuuksia noudattaviin työnantajayrityksiin kohdistuvaa hallinnollista taakkaa. Tämä olisi erityisesti pienempien, oikein toimivien yritysten ja reilun kilpailun kannalta tärkeää.

Syyttäjälaitos lausuu ehdotuksesta ulosottomiehen mahdollisuudesta luovuttaa omasta aloitteestaan tietoja epäillyn rikoksen johdosta (2. lakiehdotuksen 72 §). Voimassa olevan ulosottokaaren mukaisesti ulosottomiehen omasta aloitteesta tapahtuva tietojen luovuttaminen syyttäjälle on koskenut ensisijaisesti asian syyteharkinnassa ja

tuomioistuinkäsittelyssä tarvittavia tietoja, joiden luovuttaminen voisi tulla kyseeseen esimerkiksi laajojen ja ajallisesti pitkäkestoisen talousrikos- tai ihmiskauppakokonaisuuksien syyteharkinnan ja tuomioistuinkäsittelyn aikana. Ehdotuksen mukaan ulosottomiehen oikeus antaa tietoja oma-aloitteisesti koskisi ensisijaisesti herännyttä rikosepäilyä, joka saatetaan viranomaisen tietoon. Rikosepäilyjen selvittäminen ja esitutkinta kuuluu lähtökohtaisesti poliisille ja muille esitutkintaviranomaisille. Myös ehdotuksen vaikutusarviossa viitataan ainoastaan esitutkintaviranomaisille työperäistä hyväksikäyttöä koskevien rikosepäilyjen johdosta luovutettavien tietoihin, joiden osalta arvioidaan, että kyse olisi muutamista tapauksista vuodessa. Ehdotuksen perusteella jää siten epäselväksi, missä prosessin vaiheessa ja mihin tarkoitukseen tietoja luovutettaisiin syyttäjälle. Ehdotusta tulisi tältä osin selkeyttää jatkovalmistelussa. Syyttäjälaitos kannattaa esitystä siltä osin kun sillä laajennettaisiin ulosottomiehen mahdollisuutta antaa tietoja syyttäjä- ja esitutkintaviranomaiselle myös silloin, kun kyse olisi työperäiseen hyväksikäyttöön liittyvistä rikosepäilyistä.

Tietosuoja-valtuutetun toimisto lausuu Verohallinnon oma-aloitteista tietojen luovuttamista koskevasta ehdotuksesta (3. lakiehdotuksen 18 §), että tietojen luovutuksen kynnykset eivät vaikuta selkeiltä. Jatkovalmistelussa tulisi selkeästi arvioida tietojen luovuttamiseen liittyvät kynnykset perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti. Työsuojeluviranomaisen tietojoukkoa koskevan tiedonsaantioikeuden (4. lakiehdotuksen 4 c §) osalta lausunnossa todetaan, että oikeasuhtaisuuden varmistamiseksi työsuojeluviranomaisen olisi suunniteltava ja kohdennettava pyynnöt siten, että työsuojeluviranomainen voisi osoittaa tietojen käsittelyn hyödyt suhteessa siihen tietomäärään ja tietosisältöön, joka kussakin pyynnössä on määritelty. Lisäksi rekisterinpitäjän tulee ottaa huomioon se, että vaikka kaikki tiedot eivät ole henkilötietoja, on niiden tietojen osalta, jotka ovat henkilötietoja, noudatettava tietosuoja-asetuksen mukaisia velvoitteita ja otettava huomioon rekisteröidyn oikeudet täysimääräisesti.

Ulosottolaitos lausui ulosottokaarta koskevista ehdotuksista (2. lakiehdotuksen 72 §). Ehdotuksesta ulosottomiehen oma-aloitteisesta tietojenluovuttamisesta rikosta epäiltäessä lausunnossa todetaan, että esityksestä ei tarkemmin ilmene, miksi tähän kohtaan tulisi viittaus ulosottorekisterin tietosisältöön ja millä perusteella se on katsottu tarpeelliseksi lisätä osaksi ko. momenttia. Saman pykälän 1 momenttiin ehdotettu muutos siitä, ettei ulosottomieheltä voisi vaatia rikosoikeudellista arviota asiassa, vaan ko. tietojen ”voidaan epäillä” liittyvän pykälässä mainittuihin rikoksiin, on kannatettava. Ehdotuksesta havaintotietojen oma-aloitteisesta luovuttamisesta työsuojeluviranomaisille

todetaan ensinnäkin, ettei havaintojen ilmoittaminen työsuojeluviranomaiselle saa säätää ulosottoviranomaiselle velvoitteita, jotka liittyvät suoraan toisen viranomaisen lakisääteisten tehtävien toteuttamiseen. Ulosottolaitos katsoo, että ehdotetun momentin teksti tulisi muuttaa siten, että kyse olisi ulosottomenettelyssä tehdyistä havainnoista, jotka "voivat olla tarpeen" ("ovat tarpeen" sijaan) työsuojeluviranomaiselle. Toisin sanoen tehtyjen havaintojen ja annettujen tietojen ei tulisi olla varmasti tarpeellisia toisen viranomaisen valvontatyön tueksi, vaan ne saattaisivat olla tarpeellisia, mutta siitä ei ole varmuutta. Esityksessä havaintotietojen ulkopuolelle olisi rajattu kotirauhan piiriin kuuluvat tiedot. Esityksessä pysyväisluonteista asumista tai kotirauhan suojan piiriä ei ole määriteltä tarkemmin kuin annetuin esimerkein yksityisasunnoista, majoitustiloista ja muina kotirauhan suojaan kuuluvina tiloina, joiden osalta oma-aloitteinen tietojenvaihto ulosottomiehen toimesta ei olisi sallittua. Pysyväisluonteeseen asumiseen käytettyä tilaa voi olla todella hankalaa, ellei jopa mahdotonta ulosottomiehen käytännössä arvioida. Arviointi siitä, onko havaintotietojen kohteena pysyväisluonteeseen asumiseen käytettävä tila, voi olla käytännössä erittäin vaikeaa tai jopa mahdotonta. Ehdotetun momentin mukainen säännös olisi silloin muodollisesti voimassa, mutta sen soveltaminen käytännössä olisi todennäköisesti mahdotonta. Suppeassa ulosotossa (ns. rekisteriulosotossa) ulosoton toimenpiteet käynnistyvät yleensä aina rekisteritietojen perusteella, jolloin havaintoja voidaan tehdä rajallisesti eli lähinnä vain esimerkiksi palkanmaksuun tai etuuksien maksamiseen liittyvistä tiedoista. Ensisijaisesti ulosottoviranomaisen tehtävänä on hoitaa ulosottotoimelle laissa säädetyt tehtävät ja mahdollisuudet havaintojen tekemiseen on harvinaista, kuten myös esityksessä todetaan. Lopuksi lausunnossa todetaan vielä, että esityksessä on kyse hyvin kapea-alaisesta sääntelystä, joka edellyttää ulosottoviranomaiselta tilannekohtaista arviointia sen perustehtäviin kuulumattomista tehtävistä ja liittyen erityiseen rikoslajiin. Tällainen menettelytapa poikkeaa normaalista lainsäädäntötyöstä ja tällaista tulisi välttää.

Valtiovarainministeriö kiinnittää lausunnossaan huomiota Verohallinnon oma-aloitteista tietojenluovuttamista koskeviin ehdotuksiin (3. lakiehdotuksen 18 §). Niiden osalta valtiovarainministeriö ehdottaa pykälätekstiin teknisiä korjauksia ehdotetun 18 §:n 1 momentin 4 kohdan nykyiseen sanamuotoon ja viittaukseen tilaajavastuulakiin. Lakiehdotuksessa ehdotetaan myös lisättäväksi pykälän 1 momenttiin uusi 16 kohta. Ehdotuksesta puuttuu kuitenkin lisättävää kohtaa edeltävän 15 kohdan päättävän pisteen muuttaminen puolipisteeksi. Työsuojelun valvontalain 4 c §:n ehdotettavien uusien 2 ja 3 momenttien osalta lausunnossa kiinnitetään huomiota siihen, että ehdotetun säännöksen nojalla Verohallinnon voi olla vaikea arvioida täyttyvätkö edellytykset tietojen

antamiselle. Valtiovarainministeriön käsityksen mukaan arvio jouduttaisiin Verohallinnossa käytännössä tekemään jokaisen tietopyynnön osalta erikseen, mikä lisäisi hallinnollista taakkaa. Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että henkilötietoja koskevassa perustelussa on todettu, että henkilötietojen määrä on vähäinen, vaikka tietopyynnön kohdistuessa verovalvonnan yhteydessä mahdollisesti saatuihin työ- ja toimeksiantosopimuksiin henkilötietojen määrä voi kuitenkin kasvaa merkittävästi. Valtiovarainministeriö katsookin, että esitystä olisi pykälän 2 ja 3 momenttien osalta aiheellista jatkovalmistella yhteistyössä Verohallinnon kanssa.

Verohallinto keskittyy lausunnossaan työsuojeluviranomaisen tietojoukkoa kokevaan ehdotukseen (4. lakiehdotuksen 4 c §). Verohallinto kannattaa esitystä pääosin, mutta jatkovalmistelussa olisi kuitenkin ehdotusta korjattava siten, tiedonsaantioikeutta koskeva säännös mahdollistaisi Verohallinnolle tietojen luovuttamisen oman toimivaltansa puitteissa. Verohallinto käyttää laissa säädettyä toimivaltansa mm. verotusta koskevien ilmoitusten ja tiedonantovelvoitteiden täytäntöönpanossa. Ehdotetut työsuojeluviranomaisen tiedonsaantioikeudet eivät edellyttäisi yksilöimään niitä yhteisöjä, joihin tiedonsaantioikeus kohdistuu ja jotka ovat työsuojelun valvonnan kohteena. Lakiin olisi kirjattu pyyntöä rajaaviksi seikoiksi Verohallinnon tekemät havainnot selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaan käytettäessä annetun lain noudattamisen noudattamisesta. Verohallinto pitää ongelmallisena ehdotettua sääntelyä tältä osin. Verovalvonnassa Verohallinnolla on toimivalta esittää tarkastettavaksi asiakirjoja ja tietoja verovelvoitteiden hoitamiseen liittyen eikä Verohallinto voi arvioida samalla sitä, onko jonkun toisen viranomaisen valvomia velvoitteita noudatettu. Verohallinto ei myöskään voi tallentaa tällaisia tietoja tietojärjestelmäänsä. Verohallinnolla ei näin ollen olisi mahdollista toteuttaa ehdotettujen säännösten mukaisia pyyntöjä.

Muut esitystä koskevat huomiot

Valtiovarainministeriö kiinnitti huomiota esityksen mahdollisiin vaikutuksiin viranomaisten tiedonhallintaan. Lausunnossa huomautetaan, että tiedon luovuttamista koskevalla sääntelyllä on suora vaikutus tietoaaineistojen käsittelyyn ja siten tiedonhallintayksikön tiedonhallintalain 5 §:n nojalla ylläpitämään tiedonhallintamalliin. Lisäksi ehdotetuilla muutoksilla olisi todennäköisesti vaikutuksia myös tietojärjestelmiin, mikäli tietoja on tarkoitus luovuttaa sähköisesti. Esityksessä tulisikin arvioida, mikä merkitys esityksessä ehdotettavalla sääntelyllä olisi kohteena olevien tiedonhallintayksiköiden tiedonhallintamalleissa kuvattuihin tiedonanto- tai tiedonsaantioikeuksiin. Tiedonhallintalain

sääntelyn näkökulmasta tulisi arvioida erityisesti tietojen luovuttamistapaa, eli toteuttaanko tietojen luovuttaminen sähköisesti teknisten rajapintojen avulla tai avaamalla katseluyhteys. Tällöin esityksessä tulisi ottaa lisäksi huomioon tiedonhallintalain 22–24 §:n mukainen sääntely ja arvioida tarkemmin sen soveltumista esityksessä ehdotettavaan tietojen luovuttamista koskeviin ehdotuksiin.